מסבירים בעל פה: דיבור לעניין וברצף הגיוני

כיתה ד' · שיעור 7 מתוך 7 · רצף: לומדים משני מקורות: מטקסט מידע לטקסט הסבר · האזנה ודיבור · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעור הקודם כתבנו טקסט הסבר על בעלי חיים במדבר.

אחרי ➡

זהו סוף הרצף. אותו מהלך – שאלה, שני מקורות, עיקר, כתיבה והצגה – משמש בהמשך לכל נושא שנלמד, בעברית ובמדע.

🎯 מטרה

התלמידים יציגו בעל פה לפני קבוצה הסבר של דקה–שתיים על השאלה "איך בעלי חיים במדבר מתמודדים עם החום?", לעניין וברצף הגיוני, וייתנו משוב לחבר לפי מחוון.

1. יכינו כרטיס דיבור של 3–4 מילות מפתח לפי סדר ההסבר (פתיחה – שתי התאמות – סיום), ולא טקסט מלא.
2. יציגו את ההסבר בקבוצה של ארבעה בקול ברור, בפנייה לשומעים ובלי לקרוא מן הדף.
3. ייתנו משוב לחבר לפי שני סעיפים במחוון: "דיבר לעניין" ו"הסדר היה ברור", עם דוגמה ממה שאמר.

מיומנות: הצגה בעל פה של הסבר מאורגן · **כלי:** כרטיס דיבור עם מילות מפתח ומחוון משוב של שלושה סעיפים · **פרקטיקה:** הדגמה, התנסות בזוגות והצגה בקבוצות

📌 עיגון

"הצגת רעיונות בשיחה, בדיון או בהרצאה תוך התאמת תוכן הדברים וצורתם לנושא, לנמען ולנסיבות על ידי: דיבור לעניין וברמת פירוט מתאימה תוך ביסוס הנאמר; הצגת רעיונות ברצף הגיוני"

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 1: האזנה ודיבור למטרות שונות · ציון דרך עד סוף כיתה ד'

🧺 חומרים

- טקסט ההסבר מן השיעור הקודם
- כרטיסי בריסטול קטנים
- מחוון משוב מודפס
- טיימר

🔤 מושגים

כרטיס דיבור · מילות מפתח · לעניין · רצף · משוב

⏱ מהלך השיעור

פתיחה 5 דק'	המורה שואלת: "מה ההבדל בין להקריא טקסט לבין להסביר אותו למישהו?" אחר כך היא מציגה את המטרה: "היום נסביר בעל פה את מה שכתבנו – כך שחבר שלא קרא את המקורות יבין". **תשובות צפויות:** "כשמקריאים מסתכלים על הדף", "כשמסבירים מסתכלים על השומעים ומשתמשים במילים שלנו".
הדגמה – אני 9 דק'	המורה מציגה כרטיס דיבור עם ארבע מילות מפתח (מדבר חם – אוזניים – לילה ומחילות – סיכום) ומדגימה הסבר של דקה בלי דף, בפנייה לכיתה. אחר כך היא מדגימה פעם קצרה "מה לא לעשות": קוראת מן הדף, קופצת בין נושאים ומוסיפה סיפור שאינו קשור. הכיתה מזהה את ההבדלים, והמורה מציגה את שלושת סעיפי המחוון. *"אני מסתכלת על המילה הראשונה בכרטיס – 'מדבר חם' – ופותחת: 'במדבר חם מאוד ביום. איך בעלי חיים חיים שם?' אני לא קוראת, אני מדברת אליכם. עכשיו המילה 'אוזניים': 'לשועל הפנק יש אוזניים גדולות, כך שהחום יוצא מגופו.' אני עוברת לפי הסדר בכרטיס, ובסוף אני מסכמת. אם רציתי לספר על הטיול שלי לנגב – זה לא לעניין, ולכן אני משאירה את זה בחוץ."* **תשובות צפויות:** "בפעם הראשונה הסתכלת עלינו והיה סדר; בפעם השנייה קראת וסיפרת על טיול שלא קשור".
תרגול משותף – אנחנו 7 דק'	הכיתה בונה יחד כרטיס דיבור מתוך טקסט ההסבר המשותף מן השיעור הקודם: המורה מקריאה פסקה, והתלמידים מציעים מילת מפתח אחת לכל חלק. אחר כך תלמיד מתנדב מסביר לפי הכרטיס המשותף, והכיתה נותנת משוב לפי סעיף אחד במחוון. **תשובות צפויות:** מילות מפתח: "מדבר – חם", "אוזניים – מתקרר", "לילה – מחילות", "צבע בהיר", "סיכום". משוב: "דיבר לעניין – לא הוסיף דברים שלא קשורים". טעות צפויה: כרטיס עם משפטים מלאים; המורה: "אם כתוב משפט מלא, תרצו לקרוא אותו. מילה אחת מספיקה כדי להזכיר".
תרגול מודרך – בזוגות 9 דק'	בזוגות: כל תלמיד מכין כרטיס דיבור מן הטקסט שלו ומתאמן פעם אחת מול בן הזוג, עם טיימר של שתי דקות. בן הזוג אומר דבר אחד שהיה ברור ודבר אחד לשיפור. המורה עוברת ומקשיבה, ומזכירה לפנות אל השומע ולא אל הדף. **תשובות צפויות:** "היה ברור שדיברת על שתי התאמות; לשיפור – לא אמרת את המשפט המסכם".
עבודה עצמית – דף העבודה 10 דק'	הצגה בקבוצות של ארבעה: כל תלמיד מציג את ההסבר שלו (עד שתי דקות), ושלושת השומעים ממלאים לגביו מחוון קצר. המורה עוברת בין הקבוצות ומקשיבה לכל תלמיד לפחות חצי דקה, ומסמנת בטבלת מעקב.
סיכום ובדיקת הבנה 5 דק'	שאלה: "מה עזר לכם להסביר בלי לקרוא?" שני תלמידים עונים. כרטיס יציאה: משוב כתוב לחבר אחד מן הקבוצה. **תשובות צפויות:** "כרטיס הדיבור עם הסדר", "התאמנתי פעם אחת עם בן הזוג".

🤲 תמיכה

- כרטיס דיבור מוכן חלקית (פתיחה וסיום כתובים), והתלמיד מוסיף מילת מפתח להתאמה אחת.
- הצגה לפני בן זוג אחד בלבד ולא לפני קבוצה.

🚀 אתגר

- להוסיף להסבר שאלה לשומעים ולענות על שאלה אחת מן הקבוצה.
- להציג את ההסבר לכיתה אחרת או לכיתה צעירה ולהתאים את המילים לגיל.

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: כתבו משוב לחבר אחד מן הקבוצה: האם דיבר לעניין? האם הסדר היה ברור? הביאו דוגמה אחת ממה שאמר. – **הצלחה:** שני סעיפי המחוון מתייחסים לחבר, ולכל אחד דוגמה מדבריו. למשל: "דיברת לעניין – הסברת רק על החום. הסדר היה ברור: התחלת בשאלה, אחר כך האוזניים והלילה, ובסוף סיכום".

מה בודקים: המורה מעריכה כל תלמיד בטבלת מעקב לפי שלושה סעיפים: לעניין, רצף הגיוני, פנייה לשומעים (2 נקודות לכל סעיף). מחווני העמיתים וכרטיס היציאה משמשים כעדות נוספת. 4 נקודות מתוך 6 – עמד ביעד.

שיעורי בית: להסביר בבית לבן משפחה, בעזרת כרטיס הדיבור, איך בעל חיים אחד במדבר מתמודד עם החום.

מסבירים בעל פה

כיתה ד' · שיעור 7 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שם: ..... תאריך: .....

היום תסבירו לחברים את מה שכתבתם. כרטיס דיבור עם מילות מפתח יעזור לכם לדבר לפי הסדר בלי לקרוא.

דוגמה: כרטיס דיבור: מדבר חם ← אוזניים – מתקרר ← לילה ומחילות ← סיכום.

1 הכינו כרטיס דיבור: מילת מפתח אחת לכל חלק. ★

חלק	מילת מפתח
פתיחה	
התאמה 1	
התאמה 2	
סיום	

2 בדקו את עצמכם לפני ההצגה. ★★

☐ הכרטיס שלי כולל מילים ולא משפטים מלאים.

☐ התאמנתי פעם אחת מול בן הזוג.

☐ אני יודע/ת איך אני פותח/ת ואיך אני מסיים/ת.

3 מלאו מחוון משוב לחבר. ★★

סעיף	כן / חלקית / עדיין לא	דוגמה ממה שאמר
דיבר לעניין		
הסדר היה ברור		
פנה אל השומעים		

4 כתבו דבר אחד שתשפרו בפעם הבאה שתציגו. ★★★

_____

_____

בדיקה עצמית

☐ אני יכול/ה להסביר בעל פה לפי סדר, בעזרת מילות מפתח.

☐ אני יכול/ה לתת משוב עם דוגמה.